

Sygn. akt III AUa 985/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 marca 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Barbara Białecka
Sędziowie:	SSA Romana Mrotek (spr.) SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk
Protokolant:	sekr. sąd. Karolina Popowicz

po rozpoznaniu w dniu 20 marca 2014 r. w Szczecinie

sprawy J. R.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T.

o emeryturę

na skutek apelacji ubezpieczonego

od wyroku Sądu Okręgowego w Koszalinie IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 30 sierpnia 2013 r. sygn. akt IV U 1608/13

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Koszalinie IV Wydziałowi Pracy i Ubezpieczeń Społecznych, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

SSA Romana Mrotek SSA Barbara Białecka SSO del. Gabriela Horodnicka - Stelmaszczuk

Sygn. akt III AUa 985/13

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w T. decyzją z 19 marca 2013 r. odmówił J. R. prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (t.j. Dz.U. z 2009 r. nr 153 poz. 1227 ze zm.; dalej jako „ustawa emerytalna”) w związku z § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. nr 8 poz. 43 ze zm.; dalej jako „rozporządzenie z 1983 r.”) uznając, że ubezpieczony nie posiada wymaganego 15-letniego okresu pracy w szczególnych warunkach, przypadającego przed dniem 1 stycznia 1999 r.

J. R., odwołując się od decyzji, wniósł o jej zmianę poprzez przyznanie mu prawa do emerytury z uwagi na zatrudnienie w szczególnych warunkach. W ocenie ubezpieczonego materiał dowodowy dawał podstawę do tego aby stwierdzić, że świadczył on pracę w szczególnych warunkach w okresie od 7 listopada 1973 r. do 30 czerwca 1990 r. w Wojskowym (...) Zarządzie (...) w K..

Organ rentowy w odpowiedzi na odwołanie wniósł o oddalenie odwołania.

Wyrokiem z dnia 30 sierpnia 2013 r. Sąd Okręgowy w Koszalinie, IV Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie J. R. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w T. z dnia 19 marca 2013 r.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że ubezpieczony w dniu (...) r. ukończył 60 lat. J. R. na dzień 1 stycznia 1999 r. posiadał wymagany okres składkowy i nieskładkowy w rozmiarze co najmniej 25 lat. W okresie od 7 listopada 1973 r. do 30 czerwca 1993 r. pracował w Wojskowym (...) Zarządzie (...) w K.. Ubezpieczony jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego i nie złożył wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na dochody budżetu państwa.

Sąd Okręgowy na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej stwierdził, że jednym z warunków nabycia świadczenia jest nieprzystąpienie do otwartego funduszu emerytalnego (OFE) albo złożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w OFE, za pośrednictwem Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, na dochody budżetu państwa. Sąd pierwszej instancji uznał, że bez znaczenia są przyczyny, z powodu nastąpiło przystąpienie do OFE (ubezpieczony wyjaśniał, że uczynił tak, aby możliwe było przekazanie środków zgromadzonych na rachunku jego zmarłej żony). Skoro J. R. jest członkiem OFE i nie złożył wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku, że nie może on nabyć prawa do emerytury na podstawie art. 184 ustawy emerytalnej.

Sąd Okręgowy, przy uwzględnieniu zasady ekonomiki procesowej, nie uznał za celowe prowadzenia postępowania dowodowego w celu ustalenia, czy ubezpieczony spełnia warunek posiadania wymaganego okresu pracy w szczególnych warunkach. Skoro J. R. nie spełnił jednej z normatywnych przesłanek nabycia prawa do emerytury w wieku niższym, zatem w ocenie sądu pierwszej instancji fakty dotyczące posiadania przez niego wymaganego okresu pracy w szczególnych warunkach nie mogły być przedmiotem dowodu, gdyż nie doprowadziłyby do ustalenia prawa do świadczenia. Dlatego też Sąd Okręgowy oddalił wniosek ubezpieczonego o dopuszczenie dowodu z zeznań świadków, którzy mieliby potwierdzić fakt jego pracy w szczególnych warunkach.

Apelację od powyższego wyroku wywiódł J. R., który zaskarżył orzeczenie w całości zarzucając mu naruszenie przepisu prawa materialnego, tj. art. 129a ust. 2 w związku z art. 128 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o organizacji i funkcjonowaniu otwartych funduszy emerytalnych (Dz.U. z 2010 r. nr 34, poz. 189 ze zm.; dalej jako „ustawa o OFE”) poprzez jego błędną wykładnię i przyjęcie, że przystąpienie do OFE albo niezłożenie wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w OFE na dochody budżetu państwa, jest warunkiem nabycia prawa do emerytury, podczas gdy zgodnie z treścią art. 129a ust. 2 cytowanej ustawy osoby, które mają prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie odrębnych przepisów, a którym otwarty fundusz emerytalny otworzył rachunek na podstawie art. 128 ustawy, nie tracą prawa do wcześniejszej emerytury.

Wskazując na powyższe zarzuty skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego orzeczenia i przekazanie sprawy sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku i przyznanie ubezpieczonemu prawa do wcześniejszej emerytury; a nadto o zasądzenie od organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego.

J. R. podniósł, że zgodnie z treścią przepisu art. 128 ust. 1 ustawy o OFE, jeżeli współmałżonek uprawniony nie posiada rachunku w OFE, to fundusz do którego należał zmarły współmałżonek otworzy mu rachunek na nazwisko byłego współmałżonka uprawnionego i przekaże na ten rachunek, w ramach wypłaty transferowej, przypadające mu środki zgromadzone na rachunku jego byłego współmałżonka. Z chwilą otwarcia rachunku były współmałżonek uprawniony uzyskuje członkostwo w OFE. Natomiast zgodnie z art. 129a ust. 2 ustawy o OFE osoby, które mają

prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie odrębnych przepisów, a którym OFE otworzył rachunek na podstawie art. 128 ustawy, nie tracą prawa do wcześniejszej emerytury. Z tego względu ubezpieczony uważa, że wyrok Sądu Okręgowego oddalający jego odwołanie nie odpowiada prawu i powinien ulec zmianie, albo uchyleniu i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania.

W dalszej części apelacji przedstawiono argumentację przemawiającą za uznaniem spornego okresu za okres pracy w warunkach szczególnych i przyznaniem J. R. prawa do emerytury w wieku niższym. Zdaniem ubezpieczonego znajdująca się w aktach niniejszej sprawy dokumentacja potwierdza, iż spełnił on ustawowe warunki przyznania świadczenia.

Sąd Apelacyjny zważył co następuje:

Apelacja J. R. okazała się uzasadniona w zakresie w jakim doprowadziła do uchylecia zaskarżonego wyroku sądu pierwszej instancji. Sąd Apelacyjny uznał bowiem, że sąd meriti, z uwagi na naruszenie przepisu art. 131 ust. i 3, art. 129a ust. 2 oraz art. 128 ust. 1 ustawy o OFE, nie rozpoznał istoty sprawy.

Jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku Sąd Okręgowy przyjął, że ubezpieczony nie spełnił wszystkich przesłanek warunkujących nabycie prawa do emerytury w wieku niższym, bowiem J. R. po przystąpieniu do OFE nie złożył wniosku o przekazanie środków zgromadzonych na rachunku w OFE na dochody budżetu państwa.

Takie ustalenie sądu pierwszej instancji nie jest w ocenie Sądu Apelacyjnego prawidłowe. Jak stanowi art. 131 ustawy o OFE, jeżeli w chwili śmierci członek otwartego funduszu pozostawał w związku małżeńskim, fundusz dokonuje wypłaty transferowej połowy środków zgromadzonych na rachunku zmarłego na rachunek małżonka zmarłego w otwartym funduszu, w zakresie, w jakim środki te stanowiły przedmiot małżeńskiej wspólności majątkowej (ust. 1). Jeżeli małżonek zmarłego członka funduszu nie posiada rachunku w otwartym funduszu, stosuje się odpowiednio przepisy art. 128 (ust. 3). Z kolei art. 128 ust. 1 przesądza o tym, że jeżeli były współmałżonek uprawniony nie posiada rachunku w otwartym funduszu i, w terminie 2 miesięcy od dnia przedstawienia dowodu, o którym mowa w art. 127, nie wskaże rachunku w jakimkolwiek otwartym funduszu, otwarty fundusz, do którego należy drugi z byłych współmałżonków, niezwłocznie otworzy rachunek na nazwisko byłego współmałżonka uprawnionego i przekaze na ten rachunek, w ramach wypłaty transferowej, przypadające mu środki zgromadzone na rachunku jego byłego współmałżonka. Z chwilą otwarcia rachunku były współmałżonek uprawniony uzyskuje członkostwo w funduszu. Fundusz niezwłocznie potwierdza na piśmie warunki członkostwa uprawnionego współmałżonka. Natomiast zgodnie z art. 129a ust. 2 osoby, które mają prawo do wcześniejszej emerytury na podstawie odrębnych przepisów, a którym otwarty fundusz emerytalny otworzył rachunek na podstawie art. 128, nie tracą prawa do wcześniejszej emerytury.

W sprawie bezsporne jest, że J. R. (ur. w (...) r.), mimo prawnej możliwości, nie zdecydował się sam na członkostwo w OFE. Ubezpieczony stał się członkiem OFE dopiero w dniu 2 czerwca 2011 r. z uwagi na przelanie środków zgromadzonych na rachunku zmarłej żony – Z. R., która członkiem OFE była.

Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem Sądu Najwyższego i jednolitym stanowiskiem doktryny prawa ubezpieczeń społecznych, przepisy prawa ubezpieczeń społecznych powinny być wykładane ściśle (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia: 9 listopada 1999 r., sygn. II UKN 187/99, OSNAPiUS 2001/4/121; 16 sierpnia 2005 r., sygn. I UK 378/04 OSNP 2006/13-14/ 218). W okolicznościach rozpoznawanej sprawy oznacza to, że przepisy ustawy o OFE przewidują, że jeżeli małżonek zmarłego członka OFE nie posiada rachunku, to fundusz, do którego należał zmarły, otwiera mu taki rachunek i przekazuje na niego, w ramach wypłaty transferowej, przypadające mu środki zgromadzone na rachunku jego zmarłego współmałżonka. Z chwilą otwarcia rachunku małżonek uprawniony uzyskuje członkostwo w OFE. Z treści art. 128 ustawy o OFE wynika zatem, że małżonek zmarłego uzyskuje członkostwo w OFE w dacie otwarcia dla niego przez fundusz rachunku członkowskiego. Jest to dzielenie funduszu niejako „z urzędu”, poza oświadczeniem woli ubezpieczonego nie pozostającego dotychczas członkiem żadnego OFE. Treść tego przepisu stanowi wyjątek w stosunku do art. 81 ustawy o OFE, określającego, że uzyskanie członkostwa w OFE następuje w dacie zawarcia umowy

z funduszem. Z tego względu czynność ta pozostaje bez wpływu na uprawnienia do tzw. wcześniejszej emerytury o czym ustawodawca przesądził wprost w art. 129a ust. 2 ustawy o OFE.

Błędne przyjęcie przez sąd pierwszej instancji, że J. R. nie spełniał jednego z formalnych warunków do uzyskania wcześniejszej emerytury spowodowało odstąpienie przez sąd meriti od merytorycznej oceny, czy ubezpieczony świadczył na terenie Polski pracę w szczególnych warunkach. Ponieważ Sąd Okręgowy zaniechał ustalania tej przesłanki nabycia prawa do emerytury w wieku niższym i postępowanie dowodowe w tym zakresie powinno zostać przeprowadzone w całości, Sąd Apelacyjny uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania sądowi pierwszej instancji.

Zadaniem Sądu Okręgowego ponownie rozpoznającego niniejszą sprawę będzie wnikliwa ocena czy na podstawie dowodów zaprezentowanych przez ubezpieczonego możliwe jest ustalenie, że praca w spornym okresie świadczona była stale i w pełnym wymiarze czasu pracy w warunkach szczególnych lub w szczególnym charakterze. Sąd pierwszej instancji powinien mieć przy tym na względzie, że na etapie postępowania odwoławczego, sprawa o prawo do emerytury - uprzednio administracyjna - staje się sprawą cywilną, a zatem do jej rozpoznania stosuje się przepisy kodeksu postępowania cywilnego, z konsekwencjami w zakresie postępowania dowodowego. Stosownie do treści przepisu art. 473 k.p.c., w postępowaniu przed sądem nie stosuje się żadnych ograniczeń dowodowych. Ten wyjątek od ogólnych zasad wynikających z art. 247 k.p.c. sprawia, że każdy fakt może być dowodzony wszelkimi środkami, które sąd uzna za pożądane i ich dopuszczenie za celowe. Sąd nie jest związany środkami dowodowymi określonymi dla dowodzenia przed organami rentowymi.

Biorąc pod uwagę powyższe Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 386 § 4 k.p.c. uchylił zaskarżony wyrok i przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu w Koszalinie do ponownego rozpoznania. Przy ponownym rozpoznaniu sprawy sąd pierwszej instancji będzie obowiązany przeprowadzić postępowanie dowodowe w zakresie niezbędnym, aby ustalić czy J. R. w spornym okresie wykonywał prace w warunkach szczególnych, a tym samym czy spełnia przesłanki do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym.

Ponadto zgodnie z art. 108 § 2 k.p.c. Sąd Apelacyjny pozostawił sądowi meriti rozstrzygnięcie o kosztach postępowania w instancji odwoławczej.